

PROSTOR

ZDENĚK ŽIKMUND

BIGAN *proti* HITLEROVÍ

FOTBAL
V PROTEKTORÁTU
ČECHY A MORAVA

Zdeněk Zikmund
Bican proti Hitlerovi
Fotbal v Protektorátu
Čechy a Morava

PROSTOR

ZDENĚK ZIKMUND

BICAN *proti* HITLEROVI

FOTBAL
V PROTEKTORÁTU
ČECHY A MORAVA

© Zdeněk Zikmund, 2020
© PROSTOR, 2020
Cover photo © Národní muzeum v Praze,
Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu, 2020

ISBN 978-80-7260-460-9

Knihu finančně podpořilo
Ministerstvo kultury České republiky

Nickymu a Lukymu

OBSAH

SOUHRN MÍSTO PROLOGU	
Dějiny, válka a politika mezi brankami	15
1	
FOTBAL PŘED VZNIKEM PROTEKTORÁTU	
Mnichov a druhá republika	23
Než spadla opona	68
2	
POD KURATELOU ŘÍŠE	
Sport v Protektorátu Čechy a Morava	89
Sportsmani a sportfůhřeři	131
3	
NÁŠ NEJLIDOVĚJŠÍ SPORT	
Fotbal v Protektorátu Čechy a Morava	151
Lidé, doba, osudy	189
4	
NEDĚLE PATŘÍ FOTBALU	
Liga v Protektorátu Čechy a Morava	209
Ve stínu velkých dějin	257

5

ČECHY VERSUS MORAVA

Pohárová, mezizemská a další utkání	277
S míčem i s hokejkou	317

6

TŘI ČTVRTĚ ROKU A DOST

Protektorát a mezinárodní fotbal	337
S cizinou a bez ciziny	379

7

PROTI ČERNÝM UNIFORMÁM

Odboj a oběti v protektorátní kopané	401
Mezi životem a smrtí	443

8

RODÁCI A ODRODILCI

Kolaborace a protektorátní fotbal	463
Komu knuta, komu vavříny	500

9

BRANKY, BODY, ROZPOČTY

Protektorátní fotbal v číslech	521
Král střelců a král komiků	557

10

HRA NA ROZCESTÍ

Fotbal a sjednocení tělovýchovy	579
---------------------------------	-----

PŘÍLOHY

ČSF, soutěže, utkání	607
----------------------	-----

POZNÁMKY

Citace, prameny, literatura	629
-----------------------------	-----

AUTORSKÁ POZNÁMKA	669
-------------------	-----

PODĚKOVÁNÍ	671
------------	-----

Hlediště v různých okamžicích zápasu Protektorátu Čechy a Morava s Ostmarkou v říjnu 1939. Pečlivý čtenář si všimne i dvou vojáků wehrmachtu a nepřehlédne, že všichni fanoušci bez výjimky mají — jak velel tehdejší mrav — pokrývku hlavy. Páni kloboučky, dámy kloboučky, mládež rádiovku nebo čepici.

SOUHRN MÍSTO PROLOGU

Dějiny, válka a politika mezi brankami

Skupina nejmenších fanoušků, sledující v listopadu 1940 z ohrady sparťanského stadionu ligový šlágr na Letné. Venku zuřily okupace, válka a velké dějiny, uvnitř se fandilo a na hřištích šturmovala generace skvělých fotbalistů. Fotbal — „náš nejlidovější sport“ — bavil, přinášel povzbuzení i naději. Jen na nejvyšší soutěž, národní ligu, přišlo za protektorátu více než šest milionů diváků.

Šestileté, událostmi překypující období Protektorátu Čechy a Morava zůstávalo z různých důvodů na periferii zájmu fotbalové historiografie a publicistiky. Jinak podrobné kroniky ho zmiňovaly přinejlepším ve zkratce, poplatné monopolnímu výkladu dějin, oficiální statistiky čísla z protektorátu téměř půl století neuznávaly. Monografie, která by protektorátní fotbal shrnula a v souvislostech glosovala, nevznikla vůbec. Škoda, neboť témat, příběhů i hádanek nabízelo přehršel.

S okupací skončily samostatnost a demokracie, přinesla rasovou genocidu, likvidaci jinak smýšlejících, teror při výjimečných stavech. V koncentračních táborech, na popravištích a na frontách zahynulo více než sto tisíc obyvatel protektorátu, statisíce dalších věznili nebo odvedli na nucené práce. Nejrozšířenější a nejoblíbenější odvětví sportu nicméně zaznamenalo vzestup. Pod říšskou kuratelou, bez styků s cizinou a podroben řadě omezení dosáhl protektorátní fotbal čísel jako nikdy předtím.

Členská základna Českého svazu footballového se zdvojnásobila. Sportovní kluby s výjimkou židovských úřady tolerovaly, bez významnějších zásahů ponechaly – na rozdíl od tělovýchovy – i spolkovou základnu sportu, včetně většiny původních, v demokratických poměrech zvolených vedoucích. Soutěže pokračovaly až do podzimu 1944, dokonce vznikaly nové. Rozrostla se liga, začal Český pohár, přibyla čtvrtá, nejnižší župní třída. Rozmach zaznamenaly mládežnická kopaná, tělovýchovné lékařství, fotbal v závodech... A podobným, ba prudším vývojem prošla i další sportovní odvětví.

Oktrojovaná, v mnohém zdánlivá autonomie protektorátního sportu nevznikla z blahovůle, nýbrž z mocenských, veskrze pragmatických zájmů nacistů. Rasově nevyhovující a vzdorující skupiny obyvatelstva byly určeny k likvidaci, zbývající chtěli germanizovat. Výjimky nepřipouštěli v popření české státnosti a suverenity, v kontrole klíčové ekonomiky ani v opatřeních uplatňovaných vůči židovským a nepřátelsky smýšlejícím příslušníkům protektorátu. Dílčí, kdykoli zrušitelné ústupky tolerovali v oblastech důležitých pro výkonnost hospodářství, v sociální politice a v oborech s určitou mírou autonomie. S kulturou – filmem, divadlem, písemnictvím, výtvarným uměním nebo folkloristikou, podřízeným ovšem nacionálněsocialistickému světonázoru – k nim patřil i sport. Rozdílně postupovali nacisté vůči tělovýchovným spolkům, které zakázali a decimovali.

Autonomie protektorátního sportu byla vnucenou, vypočítanou a vypočítavou. Principy, na nichž stála, se utvářely ve zdvořile vedených, často však vyhrocených diskusích Úřadu říšského sportovního vedoucího v Berlíně s Úřadem říšského protektora v Praze. Obecně vycházela z konceptu depolitizace, zformulovaného zastupujícím říšským protektorem Reinhardem Heydrichem. Spolu se sociálními výhodami, hlásal, plní kultura, umění a sport pacifikační, stabilizační, jakož i eskapistickou funkci. Nahrazují politiku a jinou, pro vládu nebezpečnou činnost, přispívají ke zdání všednosti a klidu na území protektorátu.

Dlužno zdůraznit, že přístupy úřadů i bezpečnostních služeb se v průběhu okupace měnily. Zpočátku se spokojily s rasovými čistkami, všeobjímajícím dohledem a konformitou, později vzrostl tlak na veřejné projevy sounáležitosti a kolaborace s Říší. S postupující válkou chtěli nacisté využít sport rovněž k získání a převýchově mládeže. Bude-li sport apolitický a setrvá-li mimo struktury odboje, vzkazovali z Berlína, dostane se mu – s výjimkou styků s cizinou – nejen svébytnosti, ale i autonomního řízení a materiální podpory. Vedoucím dokonce poskytl určitou míru ochrany před aktivisty, prosazujícími říšský model sportu a tělovýchovy.

Protektorát Čechy a Morava zaujímal v okupované Evropě zvláštní postavení – stál mimo někdejší říšská území, určená